

Шеленкова Н. Л. кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини
<https://orcid.org/0000-0002-6488-9078>

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЛІДЕРСТВА У МОЛОДІ

У статті проведено теоретичний аналіз основних підходів до розуміння гендеру. Розглянуто явище гендерної ідентифікації. Охарактеризовано зв'язок категорії гендеру та лідерства. Проаналізовано результати емпіричного дослідження гендерного аспекту лідерства студентської молоді.

Ключові слова: гендер; біологічна стать; ідентичність; гендерна ідентичність; лідер; лідерство; теорії лідерства.

Вступ. В усі часи існування суспільства питання організації суспільної діяльності торкалося відносин між лідерами та тими, хто їм підпорядковується. В рамках цього питання формувалися та розвивалися теорії лідерства, що згодом глобалізувалися та включали в себе все більшу кількість міжпредметних зв'язків. Проблема лідерства поступово виникала в усіх сферах життєдіяльності і, як наслідок, набула великої цінності, у тому числі і у сфері освіти. Сьогодні концепція лідера не лише розкриває критерії до керівника різноманітних соціальних груп, а й вимагає дослідження системи управління в цілому, з урахуванням закономірностей формування, розвитку та реалізації лідерських навичок. Крім того, актуальні соціальні процеси в світі сьогодення все частіше вимагають розгляду гендерного аспекту лідерства.

Мета статті – дослідження гендерних аспектів лідерства серед молоді, що навчається в закладах вищої освіти.

Теоретичне підґрунтя. Дослідження в цьому напрямку проводилися такими відомими вченими, як Дж. Роузнер, Е. Іглі, Ш. Бьорн, Я. Джорстед, Дж. Боуменом та С. Суттон, Р. Кетнер, Дж. Спенс, С. Бем, Р. Хауз та Дж. Хант, Дж. Бергем, Ф. Фідлер та К. Шнейер, Б. Джонсон, Дж. Віткін, С. Картер, та дослідники вітчизняної психології: Г. Андреева, Р. Кричевський, В. Зазикін, М. Сікач, А. Чірікова, О. Здравомислова, Т. Бендас, О. Качарян.

Дослідження лідерства у сфері вищої освіти проводилися такими вченими, як Р. Танненбаум, У. Шмідт, І. Вешлер, В. Врум, Ф. Йеттн, П. Херсі, Д. Джонсон та інші. Серед вітчизняних дослідників великих внесок у дану область внесли Ф. Хміль, В.

Лозниця, Л. Філатова, Л. Новохацька, а також численні роботи колективу науковців Інституту вищої освіти НАПН України під керівництвом С. Калашнікової.

Методи дослідження. Реалізуючи мету наукової статті, було використано загальнонаукові методи дослідження: аналіз наукових джерел з проблеми дослідження, системний аналіз, синтез та узагальнення наукової літератури; емпіричні: спостереження, бесіда, методики для дослідження когнітивного аспекту гендерної ідентифікації особистості шляхом співвіднесення результатів по шкалам маскулінності-фемінності («Статеворольовий опитувальник С. Бем»), для визначення основних стратегій міжособистісної взаємодії за показниками «Домінування» та «Дружелюбність» («Діагностика міжособистісних стосунків Т. Лірі (в адаптації Л. Собчик)»), для визначення рівня сформованості лідерських якостей у опитаних студентів («Діагностика лідерських здібностей (Є. Жариков та Є. Крушельницький)»); статистичні методи обробки – процедури описової статистики (знаходження відсоткових співвідношень).

Результати і обговорення. Останні півстоліття активно розвивається галузь гендерних досліджень, що на даному етапі здатна висвітлити фундаментальні засади існування людини під відмінним, неочевидним кутом. Гендерні дослідження – комплекс міждисциплінарних заходів, що об'єднує в собі наукові пошуки таких областей, як психологія, соціологія, політологія, педагогіка, економіка тощо, та через призму основних положень (гендер, маскулінність, фемінність), розкриває різноманітні аспекти соціальної взаємодії

(класові, расові, політичні, рольові, національні відносини) [10]. Одним із таких аспектів ми бачимо особливості світоглядних та рольових орієнтацій молоді, що навчається у закладах вищої освіти.

Розпочинаючи аналіз, доцільно висвітлити центральні поняття та їх дефініції.

Гендер – комплекс соціокультурних, поведінкових, соматичних та репродуктивних характеристик, що забезпечують індивіду особистий, соціокультурний правовий статус чоловіка чи жінки [5]. Досить часто поняття гендеру протиставляють поняттю біологічної статі індивіда. Біологічна стать – сукупність анатомо-фізіологічних ознак людського організму, що дозволяє відтворювати потомство та розрізняти серед організмів як чоловічі або жіночі особини, так і один із розрядів живих істот, що різняться за цими ознаками [6].

Виходячи з даних вище визначень, можемо сформулювати головну відмінність між поняттями гендеру та біологічної статі. Гендер – перш за все, поняття, що розкривається в контексті соціуму та описує поведінкові прояви, чи ціннісні орієнтації особистості. Біологічна стать має виключно біологічний сенс та не здатна описати прояви індивіда у соціумі опираючись на теоретичну базу психологічної та соціологічної наук. Крім того, варто зазначити, що для тенденцій в розумінні цих понять сьогодні, характерне поєднання, змішування двох факторів: соціального та біологічного.

Однак, цілком розкрити дані поняття неможливо, лише сформулювавши визначення та проаналізувавши їх співвідношення. Таким чином, постає необхідність аналізу основних підходів до розуміння гендеру.

Загалом можна виділити три основні теорії гендеру. Перша теорія розглядає гендер як соціальний конструкт [6]. Провідною ідеєю цього підходу є розуміння статевої диференціації як моделі, що продовжує моделюватися культурою. Головною проблемою соціального моделювання статі є визначення останньої як онтологічної категорії, що, в свою чергу, виправдовує ідею диференціації наданих можливостей для розвитку представникам кожної статі. Процес конструювання

гендеру означає – створення таких відмінних ознак між представниками двох статей, які не є природними [6].

Гендер, як соціальний конструкт, має такі характеристики: біологічна стать; поширені в суспільстві статево-рольові стереотипи; гендерний дисплей, що являє собою варіації поведінкових проявів у відповідності до норм, приписаних ролям чоловіка та жінки [6].

Центральні поняття даної теорії є гендерна роль та гендерний стереотип. Відповідно, гендерна роль – система відповідності всіх людських проявів певним соціальним стандартам. Гендерна роль виражає гендерну ідентичність, остання є внутрішнім переживанням ролі. Гендерний стереотип – стійкий, спрощений образ поведінки і характеристик чоловіка чи жінки [6].

Друга теорія розглядає гендер як певну структуру чи мережу, таким чином, трактуючи його як стратифікаційну категорію. Гендер розглядається в сукупності з рядом інших стратифікаційних категорій, таких як вік, клас, раса.

У становлення гендеру з позиції статусу та структури, можуть розглядатися наступні його компоненти [7]:

1. Стать/sex (біологічна категорія) як дане людині поєднання генів і геніталій; гормональний набір на конкретному етапі онтогенезу;

2. Стать/sex (соціальна категорія) як засноване на типі геніталій, призначення, отримане при народженні;

3. Статева ідентичність/sex-gender як усвідомлення себе в якості представника однієї статі, відчуття свого тіла з позицій жіночого чи чоловічого, усвідомлення своєї приналежності до статі в контексті соціуму;

4. Стать/gender як процес прийняття ролі, навчання певним поведінковим діям, що відповідають певному гендерному статусу;

5. Стать/gender як статус і структура характеризується завершенням формування гендерного статусу індивіда в громадській структурі відносин між статями [7].

Для третьої теорії гендеру характерне його розуміння як культурної метафори, таким чином, уявлення про чоловіче та жіноче засновані на елементах культурних символів [4]. Чоловіче – божественне, духовне, раціональне, культурне; жіноче –

гріховне, тілесне, чуттєве, природне. Категорія чоловічого вважається домінуючим, позитивним і значущим, а жіноче – підпорядкованим, негативним, вторинним. Дана тенденція призводить до формування певної ієрархії, а окремі явища та їх оцінка набувають статевого контексту.

Отже, гендер – багатоаспектне соціальне явище, специфіка якого полягає у відображенні людиною уявлень про певні соціальні ролі, що являють собою комплекс соціальних норм та індивідуальних особливостей особистості [4; 6; 7; 11].

Процес усвідомлення індивідом своєї статевої приналежності, фемінності чи маскулітності, наслідування тієї чи іншої соціальної ролі, називають гендерною ідентифікацією [4; 11].

Окремі автори явище гендерної ідентифікації розглядають поряд зі статево-рольовою ідентифікацією та описують останню як стадійний процес. За даними Я.Л. Комінського і М.Х. Мелтасса, більшість авторів поділяють статево-рольову ідентифікацію на дві складові: 1) статева ідентичність як розуміння своєї належності до певної статі та єдність свідомості і поведінки індивіда; 2) статево-рольова ідентичність як знання і засвоєння чоловічої та жіночої ролі [6].

Узагальнюючи аналіз явища гендерної соціалізації, можемо сказати, що закономірності перебігу даного процесу часто визначаються особливостями вікового періоду життєдіяльності людини. Таким чином, для більш детального розгляду вищезазначених понять, постає необхідність аналізу особливостей людини в контексті конкретного віку, в нашому випадку – юність.

Головними новоутвореннями юнацького віку є: саморефлексія, усвідомлення власної індивідуальності, поява життєвих планів, готовність до самовизначення, установка на свідому побудову власного життя, поступове залучення до різних сфер життя. Загалом, розвиток всіх психічних процесів набуває характеру особистісно-направленого та пов'язаний з переживаннями власних можливостей, якостей, бажань тощо. Для юності характерне посилення самоконтролю, становлення самооцінки тощо.

Лідерство – особлива система організації суспільної діяльності, сутність якої полягає у співвідношенні «ведучий – ведений» [2]. Як сам феномен лідерства, так і особливості його прояву спостерігаються в будь-якій ситуації, де має місце діяльність групи.

Маємо змогу логічно пов'язати категорії гендеру та лідерства і, таким чином, спостерігати явище гендерного аспекту лідерства.

Загалом, можемо виділити чотири напрямки розуміння взаємодії гендеру та лідерства [8]:

1. Перший напрямок базується на положенні про те, що лідерство біологічно обумовлене та властиве лише чоловікам.

2. Другий напрямок розглядає явище у руслі цивілізації, а головним чинником лідерства вважає соціальну роль.

3. Третій напрямок як чинник ефективності керівництва розглядає гендерну роль, що формується в процесі ідентифікації та завдяки ряду різноманітних факторів.

4. Четвертий напрямок увагу приділяє питанню способів досягнення лідерства у чоловіків та жінок.

Варто зазначити, що поділ цих підходів відбувається лише умовно. Однак, на нашу думку, вищезазначені формулювання відповідають на питання, поставлені радше соціологією, ніж психологією, а отже питання неопосередкованої взаємодії гендеру та феномену лідерства в контексті психічної діяльності досі не розкриті.

В області гендерних аспектів лідерства можна виділити такі напрямки дослідження, при яких:

- домінуючим вважається гендерний аспект;

- перевага надається лідерським якостям;

- як гендерний, так і лідерський аспекти розглядаються як рівнозначні.

Розглянемо основні концепції в контексті першого підходу. Висунута Б. Гутек концепція гендерного потоку, згідно з якою особливості сприйняття підлеглими лідера знаходиться в залежності від статі останнього. Р. Кетнер, у своїй концепції токенизму припускає, що особливості динаміки групових процесів полягають у пропорційному співвідношенні представників різних категорій у групі [8].

Оперуючи поняттями «домінанти» та «токени» він стверджує, що представникам тієї статі, яка є менш чисельною в групі (токени) важче здійснювати свою професійну діяльність та кар'єрний ріст через цілеспрямований вплив представників протилежної статі, більш чисельної групи (домінанти).

Розроблена Дж. Боуменом та С. Суттоном теорія гендерного відбору лідерів, виходить з припущення, що люди на всіх рівнях організації життєдіяльності висувають різні вимоги до лідерів, спираючись на їх стать.

Особливої уваги в рамках першого підходу заслуговують теорії, в яких дослідники намагалися поєднати маскуліність та фемінність в категорію андрогінії. Так, Дж. Спенс під андрогінією має на увазі поєднання високої маскуліності та фемінності [3]. В свою чергу, С. Бем в андрогінії вбачає баланс між маскуліністю та фемінністю [1]. Головною проблемою цих теорій є соціальний аспект сприйняття фемінності та маскуліності окремо один від одного. Таким чином, на практиці, стремління людини до підвищення своєї маскуліності чи фемінності, задля досягнення успіху в певному соціумі, може призвести до внутрішнього конфлікту.

До другого напрямку досліджень належать наступні концепції. Розроблений Р. Хауз та Дж. Хантом ситуаційно-посадовий підхід, що особливості лідерства пов'язує, в першу чергу з посадою, яку займає чоловік чи жінка. Згідно з цим підходом, чоловіки та жінки, що виконують свою професійну діяльність в якості лідера та є успішними, не повинні суттєво відрізнятися один від одного своєю поведінкою та ефективністю праці [2].

Статусна теорія Дж. Бергера процес сприйняття людини групою пов'язує із соціальним статусом цієї людини. Відповідно, якщо одній статі в суспільстві надається більше прихильності, то представникам статі протилежної буде значно складніше здійснювати кар'єрний ріст [2].

Імовірнісна модель, розроблена Ф. Фідлером та К. Шнеером, розбіжності в ефективності чоловічого чи жіночого лідерства припускає лише у тому випадку, коли проявляються різні стилі лідерської

поведінки. Однак, дослідження цю гіпотезу не підтвердили [2].

В рамках третього напрямку було проведено численні дослідження присвячені впливу стереотипів на сприйняття лідерських ролей представників чоловічої та жіночої статей.

За результатами проведених з Б. Джонсон досліджень, Е. Іглі розробила соціально рольову теорію гендерних відмінностей лідерів [9]. Головним положенням теорії є думка про те, що чоловіки та жінки для досягнення успіху повинні відповідати певному гендерному стереотипові.

З метою дослідження гендерних аспектів лідерства студентської молоді нами було проведене емпіричне дослідження на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. У дослідженні взяли участь здобувачі факультету соціальної та психологічної освіти.

В дослідженні був використаний статево-рольовий опитувальник С. Бем [1], що призначений для дослідження когнітивного аспекту гендерної ідентифікації особистості шляхом співвіднесення результатів по шкалам маскуліності-фемінності.

Діагностика маскуліності та фемінності опитаних нами студентів здійснювалася з метою визначення гендерних особливостей вибірки. Методика передбачала визначення числового показника, значення якого відповідало б типу статево-рольової поведінки: маскуліність, фемінність, андрогінність. Таким чином, ми отримали наступний результат: переважна більшість опитаних (94%) – є представниками андрогінного типу статево-рольової поведінки, виявляючи, таким чином, як чоловічі (маскуліні) так і жіночі (фемінні) ознаки. Решта опитаних (6%) – є представниками фемінної статево-рольової поведінки.

Виходячи з результатів опитувальника, можемо підтвердити актуальність явища деформації маскуліності та фемінності, що проявляється у поєднанні обох ознак у структурі особистості опитаних нами студентів. Андрогінність, при цьому, передбачає саме гармонійне поєднання характеристик, що, як вважається, підвищує адаптаційні можливості особистості.

Щодо типових фемінних особливостей, можемо сказати, що сюди відносяться такі риси, як: поступливість, м'якість, чутливість, сором'язливість, ніжність, сердечність, здатність до співчуття, співпереживання.

Виходячи з показників та висновків по основним параметрам (особливості маскулінних, фемінних та статево-нейтральних якостей) можемо зробити висновок про те, що, з точки зору необхідних для успішного лідерства гендерних особливостей, більшість членів вибірки не є лідерами. Роблячи такий висновок, ми ґрунтуємося на, по-перше – деякому протиріччі між твердженнями «Здібність до лідерства» та «Схильність вести людей за собою», що полягає в нерівномірному розподілі кількості виборів, адже здатність до лідерства передбачає схильність вести людей за собою. По-друге, явище владності як здатності людини підпорядкувати оточуючих, або себе власній волі є необхідністю в процесі здійснення лідерства, незалежно від його стилю. По-третє, більш ніж 40% опитаних визнають, що в діяльності не є результативними, а це, в свою чергу, в поєднанні з іншими характеристиками не може відповідати образу лідера. Аналітичність, безумовно, є важливою якістю лідера, однак процес здійснення лідерства висуває перед людиною більшу кількість вимог.

Методика «Діагностика міжособистісних стосунків Т. Лірі (в адаптації Л. Собчик)» проводилась з метою визначення основних стратегій міжособистісної взаємодії за показниками «Домінування» та «Дружелюбність».

Отримавши результати стосовно основних стратегій поведінки в міжособистісних стосунках за шкалами «Домінування – підпорядкування» та «Дружелюбність – ворожість» в концепціях «Я-реальне» та «Я-ідеальне» маємо можливість зробити такі висновки:

По-перше, яскраво вираженою є тенденція студентства до домінування, про що говорить велика різниця між показниками «Домінування» в концепціях «Я-реальне» та «Я-ідеальне» (65% від'ємних значень та 73% позитивних відповідно).

По-друге, можемо констатувати стійку тенденцію до позитивної міжособистісної взаємодії, про що говорить зростання показника за фактором «Дружелюбність» в

концепції «Я-ідеальне» (65%), порівняно з тим же показником концепції «Я-реальне» (57%). Важливим також є те, що всі від'ємні значення за даним показником в концепції «Я-ідеальне» відповідають адаптивній поведінці, чого не можна було спостерігати в концепції «Я-реальне».

По-третє, згідно з основними положеннями стосовно інтерпретації результатів по даній методиці, чим більша різниця між показниками шкал в концепціях «Я-реальне» та «Я-ідеальне», тим більший рівень незадоволеності особистості власними можливостями та якостями.

Узагальнивши, можемо стверджувати наявність певного конфлікту між стратегіями поведінки студентів зараз та в бажаному майбутньому, що зумовлений, згідно з концепцією Т. Лірі, неадекватною постановкою цілей.

Проаналізувавши показники за шкалами та найбільш часто обрані твердження можемо констатувати незадоволену потребу в самовираженні, домінуванні та в високому соціальному статусі серед студентів. Окремої уваги заслуговують особливості прояву фактору «Дружелюбності», що має високі значення в обох концепціях (понад 55%).

Методика «Діагностика лідерських здібностей (Є. Жариков та Є. Крушельницький)» проводилась з метою визначення рівня сформованості лідерських якостей у опитаних студентів. Лідерські здібності, за даною методикою, оцінюються за трьома рівнями: високий, середній та низький. Кожен рівень відповідає конкретному числовому значенню.

Так, результати опитування показують, що у 62% респондентів лідерські здібності на низькому рівні, у решти 38% - на середньому рівні, представників яскраво виражених лідерських здібностей за даною методикою виявлено не було.

При аналізі гендерного аспекту було виявлено, що лідерські здібності юнаків (43% відповідей) знаходяться на низькому рівні; лідерські здібності дівчат (57% відповідей) знаходяться на низькому (19%) та середньому (38%) рівнях.

Розглянемо окремі аспекти результатів опитування:

З 50-ти тверджень, передбачених методикою, нами, в рамках дослідження, було виділено групи питань, що

Питання психології

відповідають певному аспекту діяльності особистості: емоційно-вольовий, когнітивний та світоглядний.

Узагальнивши відповіді на питання з кожного аспекту, можемо дійти наступних висновків:

По-перше, для емоційно-вольової сфери представників вибірки характерна неготовність відстоювати власні переконання та тенденція до уникання конфліктів, розважливість у прийнятті рішень та низький рівень стійкості до стресу, тенденція до зниження мотивації до діяльності у разі виникнення перешкод.

По-друге, дослідження когнітивного аспекту лідерських здібностей опитаних показало деяке протиріччя, що полягає у приписуванні студентами собі характеристик лідера, які, однак, не відповідають питанням, що стосуються ситуацій прояву лідерства.

По-третє, світоглядний аспект лідерських здібностей опитаних має наступні характеристики: більшість студентів підтримують ідею демократичного стилю управління, важливими для лідера якостями, реципієнти вважають його характерологічні особливості, виходячи з відповідей на

окремі питання, можемо зробити припущення про високу цінність, що надається образу лідера студентами. Цікавим є і те, що більшість опитаних не прагнуть до лідерства, віддаючи перевагу самостійній діяльності, обираючи, таким чином, відсутність відповідальності за інших та незалежність.

Висновки. В ході емпіричного дослідження ми з'ясували гендерні особливості лідерства сучасної молоді. По-перше, лідерство сприймається студентами як явище позитивне. У юнаків та дівчат спостерігається яскраво виражена тенденція до домінування, яка, однак, має характер незадоволеної потреби в соціальному визнанні та самовираженні. Поєднуючи в собі різноманітні статево-рольові характеристики, студенти зіштовхуються з протиріччями, що не дозволяють їм задовольнити власні потреби. Цікавим є те, що, незважаючи на неуспішність у прояві лідерства, студенти продовжують будувати свої патерни взаємодії з соціумом, виходячи зі слідування таким цінностям, як: взаємодопомога, взаєморозуміння, щирість, відкритість, доброзичливість та добропорядність.

Список використаних джерел

1. Боровцова М. С. Статево-рольовий опитувальник С. Бем (BSRI): можливості використання в умовах сучасності. *Актуальні проблеми практичної психології : матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару*. Глухів, 2012. С. 5-7.
2. Загурська С. Гендерний підхід у вивченні політичної діяльності та лідерства. *Освіта регіону*. Київ, 2012, №3. С. 95-99.
3. Іванченко С.М. Багатовимірна модель генедера. *Соціальна психологія*. 2007. №4. С. 157-173.
4. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. К.: "К.І.С.", 2004. 536 с.
5. Синявський В.В. Психологічний словник / за ред. Побірченко Н.А. К.: Наук. світ, 2007. 274 с. С. 56-57.
6. Словник гендерних термінів. URL: <http://a-z-gender.net/ua/stat.html> (дата звернення: 17.04.2022).
7. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. С. 230-232.
8. Appelbaum S. Gender and leadership? Leadership and gender? A journey through the landscape of theories. *Leadership & Organization Development Journal*. 2003. P. 43-51.
9. Eagly A. H. Sex differences in social behavior: A social role interpretation. Hillsdale, NJ, 1987. P. 305.
10. Healey J. F. Race, ethnicity, gender, and class; the sociology of group conflict and change. 5th ed. Portland, OR. 2010.
11. Liben, L. S., Bigler, R. S. (2002). The developmental course of gender differentiation: Conceptualizing, measuring, and evaluating constructs and pathways. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 67, vii–147.

References

1. Borovtsova M. S. (2012). Statevo-rolovyi opytuvalnyk S. Bem (BSRI): mozhlyvosti vykorystannia v umovakh suchasnosti. [Gender-role questionnaire S. Bem (BSRI): possibilities of use in modern conditions]. *Aktualni problemy praktychnoi psykhologii : materialy Vseukrainskoho naukovo-praktychnoho seminaru*. Hlukhiv. S. 5-7. (in Ukrainian).

2. Zahurska S. (2012). Hendernyi pidkhid u vvychneni politychnoi diialnosti ta liderstva. [Gender approach in the study of political activity and leadership]. *Osvita rehionu*. Kyiv. №3. S. 95-99. (in Ukrainian).
3. Ivanchenko S.M. (2007). Bahatovymirna model henedera. [Multidimensional model of genera]. *Sotsialna psykholohiia*. №4. S. 157-173. (in Ukrainian).
4. *Osnovy teorii genderu: Navchalnyi posibnyk* [Basics of gender theory]. K.: "K.I.S.", 2004. 536 s. (in Ukrainian).
5. Syniavskiy V.V. (2007). *Psykholohichni slovnyk / za red. Pobirchenko*. [Psychological dictionary]. N.A. K.: Nauk. svit. 274 s. S. 56-57. (in Ukrainian).
6. *Slovnyk hendernykh terminiv*. [Dictionary of gender terms]. URL: <http://a-z-gender.net/ua/stat.html> (data zvernennia: 17.04.2022). (in Ukrainian).
7. Shapar V.B. (2007). *Suchasnyi tlumachnyi psykholohichni slovnyk*. [Modern explanatory psychological dictionary]. Kharkiv : Prapor. S. 230-232. (in Ukrainian).
8. Appelbaum S. Gender and leadership? Leadership and gender? A journey through the landscape of theories. *Leadership & Organization Development Journal*. 2003. P. 43-51.
9. Eagly A. H. Sex differences in social behavior: A social role interpretation. Hillsdale, NJ, 1987. P. 305.
10. Healey J. F. Race, ethnicity, gender, and class; the sociology of group conflict and change. 5th ed. Portland, OR. 2010.
11. Liben, L. S., Bigler, R. S. (2002). The developmental course of gender differentiation: Conceptualizing, measuring, and evaluating constructs and pathways. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 67, vii–147.

Summary

Shelenkova N. PhD in Psychology, Associate Professor,
Associate Professor of Psychology Chair,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

GENDER PECULIARITIES OF LEADERSHIP MANIFESTATION IN YOUTH

Introduction. The article provides a reader with a theoretical analysis of the main approaches to understanding gender. The phenomenon of gender identification is considered. The relationship between the category of gender and leadership is characterized. The results of empirical research of gender aspect of student leadership are analyzed.

The purpose of the article is to make a research of the gender aspects of leadership among young people studying in higher education institutions.

Methods. The following general scientific research methods have been used: analysis of scientific sources on the research problem, system analysis, synthesis and generalization of scientific literature; empirical: observation, interview, methods for studying the cognitive aspect of gender identification of a personality by correlating the results on the masculinity-femininity scales ("Gender-role questionnaire of S. Bem"), for determining the main strategies of interpersonal interaction on the indicators "Dominance" and "Friendship" ("Diagnostics of interpersonal relations of T. Leary (adapted by L. Sobchuk)"), to determine the level of formation of leadership qualities in surveyed students ("Diagnostics of leadership abilities (E. Zharykov and E. Krushelnytsky)"); statistical processing methods such as descriptive statistics procedures (finding of percentage relations).

Originality. The results obtained are used in research of gender aspects of student leadership, carried out by Gender Centre of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University. The knowledge of gender peculiarities of a leader allows regulating the process of interaction with higher education students to improve conditions for realization of their leadership qualities in various spheres of student group life and student self-government.

Conclusion. The aim was achieved through the tasks solved in the course of the research. Firstly, the essence of the concept of leadership and its gender aspect was revealed. Secondly, we analysed the main theoretical approaches to the research on the problem of gender peculiarities of leadership. In addition, an empirical study was conducted. The main gender peculiarities of leadership among applicants for higher education institution were identified based on the research results. The main gender features of leadership among student have been identified. We see the direction of further research in the analysis of social and psychological factors influencing the implementation of the gender aspect of leadership in HEIs.

Key words: gender; biological sex; identity; gender identity; leader; leadership; leadership theories

Received/Поступила: 09.07.22.